

Asia: VN/10384/2019 VM212:00/2018

Lausuntopyyntö järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämisestä ja yhdenmukaistamisesta

1 Taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto

Muu, mikä [Keski-Pohjanmaan liitto]

2 Ehdotukset järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi

Ehdotus 1: Valtionavustustoiminnassa siirrytään uuteen, valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaisuutta edistävään toimintamalliin.

Tuotonjakoministeriöt siirtyvät valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin ja ottavat käyttöön sitä tukevat valtionavustustoiminnan verkkopalvelut. Tuotonjakoministeriöt siirtyvät toimintamalliin kehittämissuunnitelmissa siten, että verkkopalvelut ovat kaikkien käytössä vuoteen 2024 mennessä. Valtionavustuskäytännöt yhdenmukaistetaan valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaiseksi.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä ehdotusta siitä, että tuotonjakoministeriöiden valtionavustukset haetaan vuodesta 2024 alkaen pääsääntöisesti digitaalisesti Haeavustuksia.fi:ssä, joka kokoaa kaikki eri valtionapuviranomaisten valtionavustushaut yhteen paikkaan.

Uudistuksessa on huolehdittava siitä, että eri hakijatahoilla on osaamisensa puolesta mahdollisuudet hakea avustusta ilman, että avustusten haku edellyttäisi ammattimaisuutta ja samalla karsi hauista pois niitä kansalaisjärjestötoimijoita, joilla ei ole valmiiksi resursseja vaativiin hankehakuihin. Digitaalisuuden vaatimus edellyttää myös mahdollista saada tarvittaessa hakemisen edellyttämää riittävää digitukea tai vaihtoehtoisia tukipalvelukanavia.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että valtionavustuksen hakeminen on mahdollisimman avointa ja läpinäkyvää. Tiedon avoimuutta, käytettävyyttä ja rahoituksen läpinäkyvyyttä tukee, että jatkossa kuka tahansa voi tarkistaa Tutkiavustuksia.fi:stä, miten paljon valtionavustuksia on haettu, myönnetty ja maksettu sekä minkälaisiin käyttötarkoituksiin. Myös järjestöille kohdistetun EU-

rahoituksen linkittäminen näihin verkkopalveluihin saattaa olla jatkossa tarkoituksenmukaista. Järjestöjen monialaiset yhteistyöhankkeet on syytä mahdollistaa uudessa toimintamallissa.

Ehdotus 2: Valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta suunnitellaan yhdessä uudella tavalla.

Tuontajakoministeriöt hyödyntävät valtionavustuksia ja niiden käyttöä koskevaa tietoa uudella tavalla valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa, kuten valtionavustusten kohdentamisessa. Sitä varten tuontajakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusprosessejaan ja käyttävät yhteisiä verkkopalveluja. Järjestöt ja valtionapuviranomaiset suunnittelevat valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta yhdessä uudessa toimintamallissa, mikä edistää ennakoitavuutta ja jatkuvuutta ja auttaa ottamaan toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset entistä paremmin huomioon.

Valtionavustuksia ja niiden käyttöä koskevan tiedon määrä kasvaa valtionavustustoiminnan verkkopalveluissa lähivuosina. Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että verkkopalveluihin liittyvä tiedonhallinta ja uudet, mahdollisimman yhdenmukaiset raportointivaatimukset edellyttävät selkeitä ja yhdenmukaisia haku- ja raportointiohjeita, riippumatta tuontajakoministeriöstä.

Keski-Pohjanmaan liitto kannattaa ehdotusta siitä, että jatkossa tuontajakoministeriöt suunnittelevat valtionavustuksia hakevien järjestöjen kanssa yhdessä, millaisiin yhteiskunnallisiin päämääriin valtionavustuksilla rahoitetulla toiminnalla tai hankkeella on tarkoitus vastata. Keski-Pohjanmaan liitto esittää lisäksi, että myös maakuntaliittojen sekä muiden EU-rahoitusta välittävien viranomaisten kanssa käytäisiin keskustelua alueellisten erityispiirteiden ja tarpeiden riittävästä huomioon ottamisesta järjestöjen avustusten suunnittelussa.

Valtionapuviranomaiset ja järjestöt tekevät uudenlaista yhteistyötä myös verkostoissa, jotka perustetaan valtionavustustoiminnan uudessa toimintamallissa. On keskeistä huolehtia siitä, että maakuntien keskeiset toimijat ja verkostojärjestöt ovat mukana niissä suunnitteluprosesseissa, joissa määritellään mihin yhteiskunnallisiin päämääriin hankehakuja ja valtionavustuksia suunnataan. On myös keskeistä, että valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin liittyvissä verkostoissa on riittävä maakunnallisten toimijoiden edustus.

Ehdotus 3: Valtionavustustoimintaan osallistuvien toimielinten tehtäviä ja toimintatapoja yhdenmukaistetaan.

Tuontajakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusten arviointiin ja valtionavustustoimintaan liittyvien neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen tehtäviä ja toimintatapoja soveltuvin osin. Tehtävien ja toimintatapojen painopiste on jatkossa valtionavustuspolitiikan arvioinnissa, valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa ja yhdenmukaisten valtionavustuskäytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä. Tarkoituksena on lisätä valtionapuviranomaisten ja järjestöjen välistä viestintää ja vuorovaikutusta.

Järjestöjen palautteessa on noussut tarve kehittää valtionapuviranomaisten sekä valtionavustusten hakijoiden ja saajien välistä matalan kynnyksen viestintää ja vuorovaikutusta sekä vahvistaa järjestöjen osallisuutta valtionavustustoiminnan kehittämisessä.

On hyvä, että tuotonjakoministeriöt tarkastelevat esityksen mukaisesti yhdessä neuvottelukuntiansa, toimikuntiansa ja jaostojensa kanssa niiden nykyisiä tehtäviä. Tarkoituksena on, että neuvottelukunnat, toimikunnat ja jaostot eivät osallistu jatkossa valtionavustuksia koskevaan päätöksentekoon, kuten valtionavustusesitysten tekemiseen. Neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen tehtävät kohdennetaan uudelleen, mikä tukee valtionavustustoiminnan uutta toimintamallia.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että jatkossa valtionavustustoiminnassa kehitetään erityisesti valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta. Valtionavustustoiminnalla tulee kyetä jatkossa entistä vahvemmin tukea niitä toimintoja, jotka vahvistavat yhteiskunnallisesti ja erityisesti alueellisesti merkittävien järjestöjen toimintamahdollisuuksia ja jotka kykenevät tukemaan yhteiskunnallista kehitystä ja eheytymistä. Vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen edellyttää myös entistä vahvempaa vuorovaikutusta ja tiedon jakoa eri tahojen välillä. Siksi Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että järjestöt voivat ehdottaa neuvottelukuntiin, toimikuntiin ja jaostoihin jatkossa toimialansa hyvin tuntevia henkilöitä sen lisäksi, että näissä toimielimissä tulee riittävä alueellinen edustus esimerkiksi maakuntien liitoista.

Ehdotus 4: Järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjä yhdenmukaistetaan mahdollisuuksien mukaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Yleisavustuksilla rahoitetaan järjestöjen varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia. Tuotonjakoministeriöt luovat yhteisen tavan arvioida, miten järjestön kokonaisvarallisuus vaikuttaa valtionavustusten harkinnassa ja myöntämisessä. Tuotonjakoministeriöiden erilaisia omarahoituskäytäntöjä selvitetään lisää ennen ehdotuksen toteuttamista.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Lähtökohtana tulee kuitenkin olla se, että nykyiset hyvät käytännöt hyödynnetään kehitystyössä. Myöskään järjestöjen asemaa ei tule muutostyössä heikentää esimerkiksi siten, että valmistelu- ja päätösvalmistelua keskitetään keskushallintoon ilman, että aluilla on mahdollisuus vaikuttaa valtionavustusten kohdentumiseen taikka siten, että järjestöjen keskinäinen asemaa eriarvoistetaan.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että järjestöjen kokonaisvarallisuus otetaan huomioon valtionavustusten harkinnassa ja myöntämisessä.

Järjestöjen varainhankintaa voisi kannustaa yleisavustuksen lisäksi myös kohdennetulla avustuksella toteutettavassa toiminnassa.

Mikäli valtionavustuksiin aletaan enenevässä määrin edellyttää omarahoituksia, se voi vaikeuttaa alueellisten, pienempien tai aloittavien järjestöjen toimintaa ja lisätä rahoitusten keskittymistä ja kanavoitumista varakkaimmille vakiintuneille järjestötoimijoille.

Keski-Pohjanmaan liitto kannattaa esitystä selvittää, voidaanko järjestöjen tilinpitovaatimusta keventää ja talousraportointia automatisoida, jotta se vastaisi perinteistä järjestötoimintaa kevyemmin järjestäytyneen kansalaistoiminnan tarpeita. Nämä tarpeet on määritelty oikeusministeriön mietinnössä Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla ja siihen liittyvässä luonnoksessa hallituksen esitykseksi.

Ehdotus 5: Järjestöjen toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt soveltavat mahdollisimman yhdenmukaisia toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita harkitessaan ja myöntäessään yleisavustuksia järjestöille. Perusteita arvioidaan sekä suunnitellun että toteutuneen toiminnan perusteella. Tuotonjakoministeriöt päättävät, kuinka ne soveltavat arviointiperusteita mahdollisine painotuksineen päätöksenteossa.

Järjestöjen säännöllisesti toistuvan toiminnan pääasiallinen valtionavustus on yleisavustus. Erityisavustukset myönnetään sen sijaan uusien toimintamallien ja -menetelmien tavoitteelliseen kokeilemiseen ja kehittämiseen.

Järjestöjaosto ehdottaa viittä toiminnan arvioinnin perustetta kuvauksineen. Keski-Pohjanmaan liitto kannattaa esitystä:

1. Järjestön toiminnan laatua arvioitaessa otetaan huomioon, kuinka järjestö suunnittelee toimintansa tavoitteet, toimenpiteet ja tulosodotukset sekä kuinka se kehittää toimintaansa ja sen laatua. Lisäksi otetaan huomioon, miten järjestö saavuttaa toimintansa tavoitteet, kuten toiminnan tulokset ja

vaikutukset ja kuinka se perusteli mahdolliset muutokset.

2. Järjestön toiminnan laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon, miten monipuolista ja monimuotoista toiminta on. Lisäksi otetaan huomioon toiminnan kattavuus, saavutettavuus ja kohderyhmät.

3. Järjestön osallisuuden vahvistamista arvioitaessa otetaan huomioon, kuinka järjestön toimintaan osallistuvat vaikuttavat järjestön johtamiseen ja kehittämiseen. Lisäksi otetaan huomioon, minkälainen merkitys mahdollisella vapaaehtoistoiminnalla on järjestössä.

4. Järjestön hyvää hallintoa arvioitaessa otetaan huomioon huolellisuus ja oikein toimiminen. Lisäksi otetaan huomioon järjestön kustannukset suhteessa toiminnan laatuun ja laajuuteen sekä järjestön varallisuus, varainhankinta ja henkilöstötyö.

5. Järjestön yhteiskunnallista vaikutusta ja vastuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon, miten järjestön suunniteltu ja toteutunut toiminta on tuloksineen yhteydessä valtionavustuksilla tavoiteltuihin yhteiskunnallisiin päämääriin.

Keski-Pohjanmaan liitto kannattaa näkemystä, että vastuullisuuden arvioinnin perusteina voidaan käyttää avointa ja hyvää hallintoa, yhteistyötä ja kumppanuutta sekä esimerkiksi kestävästä kehityksestä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Kohdassa 5 vaikuttavuutta arvioitaessa tulee huomioida myös alueellinen ja paikallinen vaikuttavuus yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäksi.

Ehdotus 6: Järjestöille voidaan myöntää kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti.

Tuotonjakoministeriöt voivat myöntää järjestöille yksi- tai kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti. Kahdeksi vuodeksi kerrallaan myönnetty yleisavustus ei poista sen saajan vuotuista raportointivelvollisuutta. Järjestöt voivat hakea ensimmäiset kaksivuotiset yleisavustukset vuoden 2024 valtionavustushauissa. Kaksivuotiset yleisavustukset rahoitetaan valtion yhden vuoden talousarviosta.

Keski-Pohjanmaan liitto kannattaa järjestöjaoston ehdotusta erillisen kokeilun järjestämisestä ennen kuin kaksivuotisia yleisavustuksia aletaan hakea ja myöntää laajamittaisesti. Tuotonjakoministeriöiden on suunniteltava vuosittaisen avustusmäärärahan käyttö ja varmistettava, että avustusmäärärahat riittävät myös kaksivuotisten yleisavustusten myöntämiseen tilanteessa, jossa rahapelitoiminnan tuoton määrän odotetaan alenevan. Alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi on varmistettava, että kokeilussa on mukana maakuntien verkostojärjestöjen edustus.

Keski-Pohjanmaan liitto kannattaa valtionavustusten myöntämisen nopeuttamista, jottei viivästyneet valtionavustuspäätökset vaikeuta järjestöjen toimintaa kohtuuttomasti.

Ehdotus 7: Järjestöt välittävät valtionavustuksia edelleen siirron saajille mahdollisimman yhdenmukaisella tavalla.

Valtionavustusten edelleen välittäminen perustuu tuotonjakoministeriöissä valtionavustuslain uudistamisen yhteydessä laadittavaan tulkintaohjeeseen. Tuotonjakoministeriöiden valtionavustusehdot ja -rajoitukset sekä delegointisopimusmallit yhdenmukaistetaan. Samalla varmistetaan, että siirron saajille edelleen välitettyjen valtionavustusten käyttöä koskeva tieto on avointa ja läpinäkyvää valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaisesti.

Julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla. Lisäksi on säädetty, että vain viranomainen voi vastata merkittävästä julkisen vallan käytöstä, jollaiseksi katsotaan esimerkiksi valtionavustusten takaisinperintä. Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä yleisperiaatteena Suomen perustuslain (731/1999) 119 §:n säännöstä, jonka mukaan julkisen vallan käyttöön liittyvät tehtävät ovat lähtökohtaisesti viranomaisen vastuulla ja niistä säädetään lailla. Samalla Keski-Pohjanmaan liitto kuitenkin kannattaa ehdotusta, että yhteishankkeita koskevia valtionavustusten edelleen välittämisen ehtoja ja rajoituksia selvitetään erikseen.

Järjestöjaosto suosittelee, että valtionapuviranomaiset ja järjestöt hyödyntävät valtionavustustoiminnan uutta sanastoa viestinnässään, mikä vähentää tulkintaeroja ja parantaa

ymmärrettävyyttä. Keski-Pohjanmaan liitto näkee tärkeänä, että sanasto ja sen ohjeistus laaditaan sellaiseksi, että se palvelee myös niitä hakijoita, joilla ei ole merkittävää hankeosaamista.

Ehdotus 8: Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä.

Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä järjestämällä sen tiimityönä. Taloustarkastuksen tehtävät on myös perusteltua yhdenmukaistaa vastuineen tuotonjakoministeriöissä. Järjestöjen taloutta ja toiminnan tai hankkeen tuloksellisuutta sekä toimintaympäristömuutoksia koskevaa tietoa hyödynnetään entistä laajemmin valtionavustusprosessien eri vaiheissa.

Keski-Pohjanmaan liitto kannattaa ehdotusta siitä, että mahdollisia henkilöriskejä voidaan vähentää käsittelemällä valtionavustuksia tiimeissä sekä tavoitteellisesti lyhennetään valtionavustusprosessien kestoja ja parannetaan valtionavustustoiminnan laatua.

Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että oikea-aikaisesti ja ennakkoon annettulla neuvonnalla voidaan ennalta ehkäistä väärinkäytöksiä ja vähentää takaisinperintätilanteita.

3 Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Yleiset huomiot Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt: Ehdotukset niiden kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi -julkaisusta

Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että parhaimmillaan uusi järjestöjen valtionavustuskäytäntöjen toimintamalli selkeyttää hakemista, yhdenmukaistaa rahoituskäytäntöjä, kokoaa tiedot yhteen paikkaan seurattavaksi sekä lisää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että järjestöillä ja maakunnilla olisi jatkossa vahvempi rooli yhteiskunnallisten sekä alueellisten tavoitteiden tunnistamisessa ja määrittelyssä. Yhteistyötä palvelilla toimintamuodoilla kyetään paremmin huolehtimaan tasavertaisesta alueellisesta järjestökentän tukemisesta ja sekä eri rahoituslähteiden synergiasta. Rahoituksen keskittymistä tulee välttää, jotta myös uudet ja pienemmät toimijat voivat päästä rahoituksen piiriin ja tätä kautta edistetään yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Erityisesti maakunnallisen järjestökentän kuuleminen valmisteluissa nähdään tärkeänä.

Valtionavustustoiminnan kehittämistä koskevat yleiset huomiot

Järjestöjen eri rahoituslähteiden (sisältäen EU-rahoituksen) välistä synergiaa kannattaa kehittää ja järjestöjen eri rahoitusmahdollisuuksien yhdenvertaista kehittämällä viestintää sekä kansallisella että alueellisella tasolla.

Takaisinperintäkäytännöt edellyttävät riittävää osaamista ja tasalaatuista tarkastusmenettelyä myös järjestöjen valtionavustustoiminnan osalta.

Valtionavustusten keskittäminen todennäköisesti tukee hakijoiden tasavertaista kohtelua ja ohjeistamista järjestötoiminnan sisältöalasta riippumatta.

Kaiponen Jyrki
Keski-Pohjanmaan liitto

Sormunen Anne
Keski-Pohjanmaan liitto - Keski-Pohjanmaan liitto